

ОЦІНЮВАННЯ ФІНАНСОВОГО І РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ЗА ФІНАНСОВИМИ ПОКАЗНИКАМИ (НА ПРИКЛАДІ ПІДПРИЄМСТВА АВІАБУДУВАННЯ)

*МАЛІЙ О.Г., К.Е.Н., ДОЦЕНТ,
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА ІМЕНІ ПЕТРА ВАСИЛЕНКА*

Постановка проблеми у загальному вигляді. В умовах перетворень, які характеризуються нестабільністю економіки, значними змінами макро- і мікроекономічних факторів та волатильністю конкурентного середовища, пріоритетним завданням підприємств є формування фінансового і ресурсного потенціалу які являють собою найпотужніший потенціал для оперативного та стратегічного впливу на виробничо-господарську діяльність та економічний розвиток підприємства.

Фінансовий і ресурсний потенціал – ключові фактори, які визначають успішність роботи підприємства у сучасних умовах господарювання. Чим вищий їх рівень, тим більш конкурентоспроможним та інвестиційно привабливим є підприємство. Тому у сучасних умовах розвитку підприємств актуальним є питання методичного забезпечення оцінки фінансового потенціалу та визначення рівня і якості його використання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням формування та оцінки ресурсного та фінансового потенціалу підприємства присвячено роботи провідних вітчизняних та закордонних дослідників Н. Богацької, І. Балабанова, О. Гудзь, А. Ковальова, В. Ковальова, О. Ковальчук, М. Крейніної, І. Зятковського, В. Івахненко, Л. Лахтіонової, С. Мочерного, Г. Партина, В. Привалова, В. Родіонової, О. Терещенка, І. Саух, П. Стецюка, А. Чупіса та ін. Проте аналіз публікацій з питань методології визнання фінансового потенціалу підприємства і методичних підходів до його оцінки свідчить про недостатню їх розробку.

Формулювання цілей статті. Метою статті є аналіз сучасних методичних підходів щодо оцінювання ресурсного і фінансового потенціалу за фінансовими показниками та визначення рівня і якості його використання.

Виклад основного матеріалу дослідження. Вивчення наукового розуміння поняття «потенціал» доводить, що термін «потенціал» походить від латинського слова «potentia», що в перекладі означає «приховані можливості». У загальному розумінні «потенціал» розглядається як «засоби, запаси, джерела, які є в наявності й можуть бути мобілізовані для досягнення певної мети, здійснення плану, вирішення якого-небудь завдання; можливості окремої особи, суспільства, держави в певній області» [2, 5, 6].

Економічна енциклопедія вказує, що потенціал – це наявні в економічного суб'єкта ресурси, їхня оптимальна структура та вміння раціонально використати їх для досягнення поставленої мети [3].

Фінансовий потенціал, як зазначає українська дослідниця І. Саух., є комплексною категорією, яка визначається як сукупність фінансових можливостей розвитку підприємства, зумовлених наявністю достатнього обсягу фінансових ресурсів та ефективної системи управління фінансами, що спрямовані на досягнення стратегічної фінансової позиції підприємства в зовнішньому середовищі [9].

Ресурсний потенціал підприємства, як вважають науковці Н. Богацька та О. Ковальчук, включає всі види ресурсів, наявні на підприємстві. Ресурсний потенціал визначають як систему взаємопов'язаних різних видів ресурсів, якими володіє підприємство або які можуть бути залучені до його господарської діяльності з метою максимального задоволення потреб споживачів та підвищення його конкурентоспроможності на ринку [1].

При цьому автори додають, що сутність ресурсного потенціалу підприємства визначають поточні та перспективні можливості підприємства, які характеризуються перетвореннями ресурсів завдяки свідомій діяльності осіб для формування необхідного продукту.

Оцінювання існуючого фінансового потенціалу підприємства українські економісти пропонують засновувати на аналізованні показників його ділової активності, рентабельності, ліквідності та платоспроможності, фінансової стійкості, майнового стану тощо [7], що дасть змогу отримати комплексну характеристику діяльності підприємства, його конкурентоспроможності, надійності, а відтак, стане основою для розробки стратегії управління фінансовим потенціалом суб'єкта господарювання.

Наступним етапом в управлінні фінансовим потенціалом підприємства, як вважають науковці, має бути доцільно визначення методів, за якими можна зробити висновок щодо якості управління ним [7].

Дослідження фінансового забезпечення підприємств авіабудування, свідчить про те, що вони сьогодні в основному працюють за рахунок власних ресурсів, які нині за питомою вагою є значними, проте недостатніми для самофінансування. Обмеженість власних коштів змушує підприємства авіапрому сподіватися на підтримку з боку держави та зумовлює необхідність розвивати відносини з комерційними банками й іншими учасниками фінансового ринку.

Авіабудування є однією із високотехнологічних сфер економіки, що має стратегічний потенціал для створення товарів і послуг з високою доданою вартістю, забезпечення обороноздатності держави, а також має роль розвитку аерокосмічної галузі. Авіаційна промисловість сьогодні визнана пріоритетною галуззю економіки України.

Після розпаду Радянського Союзу українська авіабудівна галузь зазнала значного скорочення. Внаслідок втрати стабільного попиту на нові літаки, відсутності обігових коштів та державної підтримки на початку 90-х років авіабудування України почало стрімко втрачати темпи модернізації і технічного переозброєння основних виробничих фондів, високий рівень яких в умовах планової економіки завжди був йому притаманний. Це призвело не тільки до прискореного старіння основних фондів, але і породило несприятливу тенденцію технологічного відставання вітчизняних авіаційних підприємств від загального світового рівня. Технологічний розрив з провідними світовими державами, який, на жаль, з кожним роком збільшується, самим негативним чином позначився на науково-технічних та виробничих можливостях з виготовлення новітніх зразків авіаційної техніки.

У травні 2018 Уряд схвалив Стратегію відродження українського авіабудування на період до 2022 року [8]. Також затверджено план заходів щодо її реалізації.

Не зважаючи на державні пріоритети, авіапідприємства ДК Укроборонпром продовжують рухатись до занепаду, або ж просто зависли у невизначеному стані.

ДП «ХМЗ «ФЕД» – це всесвітньо відомий бренд в авіаційно-космічній галузі який займає провідні позиції в Україні з серійного виготовлення, ремонту і модернізації агрегатів для гідравлічних, паливних та електричних систем авіаційної техніки, гальмівного обладнання вантажного рухомого складу залізниць, а також є серійним виробником агрегатів для бронетехніки.

Продукція підприємства унікальна, відрізняється високою наукоємністю і технічним рівнем виробництва, застосовується практично на всіх видах літаків і вертольотів, що випускаються в США, і експлуатується більш ніж в 60 країнах світу.

Оцінювання ресурсного і фінансового потенціалу підприємства пропонуємо розпочати за фінансовими показниками.

На даному етапі проведемо експрес-аналіз основних показників, що характеризують ліквідність, платоспроможність і фінансову стійкість підприємства (таблиця).

За наведеними розрахунками можна зробити висновок, що ситуація на підприємстві погіршується. Простежується тенденція зниження усіх видів прибутку. Аналіз динаміки показників рентабельності свідчить про погіршення ситуації (таблиця). Простежується також чітка тенденція зменшення питомої ваги чистого прибутку у валовому. Часка позикових джерел фінансування на підприємстві має тенденцію до підвищення, що знижує його фінансову стійкість.

Однак, оцінивши стан майна, джерел його формування та ефективності використання в ДП «ХМЗ «ФЕД», можна зробити висновок, що підприємство нарощує свій виробничий потенціал, збільшення на підприємстві частки оборотних коштів та зменшення необоротних активів означає тенденцію прискорення оборотності майна. В структурі свого капіталу протягом досліджуваного періоду має доволі високу частку власних коштів. Підприємство фінансово незалежне, прибуткове та платоспроможне.

Незважаючи на тенденцію погіршення окремих показників прибутковості, незалежності, ефективності використання ресурсів, керівництву ДП «ХМЗ «ФЕД» вдається утримувати ситуацію на належному рівні та контролювати стан фінансів.

Однак, як ми вважаємо, ототожнювати фінансовий потенціал із фінансовими ресурсами недоцільно. Адже, фінансовий потенціал є більш ширшим поняттям і включає в себе не тільки фінансові ресурси та здатність до їх ефективного використання, а й врахування прихованих можливостей, а також факторів, що можуть за певних обставин вплинути на погіршення ситуації на підприємстві.

**Оцінка ресурсного і фінансового потенціалу
ДП «ХМЗ «ФЕД» у 2018 році за фінансовими показниками**

Показник	Рівень показника		
	На початок періоду	На кінець періоду	Зміни
1	2	3	4
1. Структура фінансового потенціалу			
1.1. Власний капітал	409317	407961	-1356
1.2. Позиковий капітал	91121	168715	77594
2. Структура ресурсного потенціалу			
2.1. Необоротні активи (основний капітал)	128081	127041	-1040
2.2. Оборотні активи (оборотний капітал)	372357	449635	77278
2.2.1. Матеріальні оборотні засоби	283325	322466	39141
2.2.2. Грошові кошти і розрахунки	89032	127169	38137
3. Платоспроможність і фінансова стійкість			
3.1. Коефіцієнт поточної ліквідності	4,09	2,67	-1,42
3.2. Коефіцієнт співвідношення кредиторської та дебіторської заборгованості	0,89	0,05	-0,84
3.3. Коефіцієнт маневрування власних коштів	0,69	0,69	0,00
3.4. Коефіцієнт співвідношення позикового та власного капіталу	0,22	0,41	0,19
3.5. Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,09	0,17	0,08
3.6. Коефіцієнт автономії (незалежності)	0,82	0,71	-0,11
4. Якість прибутку та здатність його заробляти			
4.1. Темпи зростання доходу від реалізації продукції, %	111,04		
4.2. Темпи зростання валового прибутку, %	118,42		
4.3. Темпи зростання прибутку від операційної діяльності, %	96,31		
4.4. Темпи зростання прибутку від звичайної діяльності до оподаткування, %	82,22		
4.5. Темпи зростання чистого прибутку, %	81,55		
4.6. Питома вага чистого прибутку у валовому прибутку, %	24,70	17,01	-7,69
5. Прибутковість та оборотність активів (капіталу)			
5.1. Прибутковість активів за прибутком до оподаткування, %	12,25	9,16	-3,09
5.2. Прибутковість реалізованої продукції, %	82,93	93,60	10,68
5.3. Коефіцієнт оборотності загальних активів	0,89	0,90	0,01
5.4. Коефіцієнт оборотності оборотних активів	1,20	1,18	-0,02
5.5. Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	6,45	5,66	-0,78
5.6. Прибутковість загального капіталу, %	9,94	7,38	-2,57
5.7. Прибутковість власного капіталу, %	12,27	9,72	-2,55
5.8. Коефіцієнт оборотності загального капіталу	0,89	0,90	0,01
5.9. Коефіцієнт оборотності власного капіталу	1,10	1,18	0,09

Аналіз потенційних можливостей підприємства дозволив дослідити наступне:

– Як видно з прогнозних розрахунків, вірогідність банкрутства підприємства ДП «ХМЗ «ФЕД» дуже низька. Рівень платоспроможності, розрахований за коефіцієнтом Бівера за період 2 роки, дозволяє віднести підприємство до середньої групи «ризиків втрати платоспроможності». Незважаючи на певні коливання грошових потоків підприємство має тенденцію до відновлення платоспроможності та рентабельності.

– Однак, наявність власних оборотних коштів або робочого капіталу дає можливість підприємству нарощувати виробництво. Підприємство прибуткове, платоспроможне, фінансовий стан підприємства достатньо стійкий. За рейтингом позичальника ДП «ХМЗ «ФЕД» належить до 2 класу – підприємства з високою кредитоспроможністю. Воно має всі підстави на встановлення з комерційними банками надійних відносин і може розраховувати на одержання кредитів.

– З негативної сторони характеризує діяльність підприємства збільшення та доволі високе значення коефіцієнту зносу основних засобів, це свідчить про необхідність проведення оновлення основних засобів; також негативним є збільшення поточної дебіторської та кредиторської заборгованості.

Керівництву ДП «ХМЗ «ФЕД» слід приділити увагу ефективності використання майна і вжити необхідних заходів щодо зменшення негативних факторів, що сприяють погіршенню результативності фінансово-господарської діяльності підприємства.

На майбутні фінансові труднощі підприємства ДП «ХМЗ «ФЕД» та ймовірність того, що за певних умов ситуація може погіршитися, вказують такі негативні результати:

– надмірне використання короткострокових позикових коштів як джерела фінансування довгострокових вкладень;

– використання у виробничому процесі устаткування з термінами експлуатації, що минули;

– значна залежність від зовнішнього ринку збуту продукції (перш за все російського);

– значна залежність від зовнішніх постачальників покупних комплектуючих виробів, електронних систем та матеріалів;

– політичний ризик, пов'язаний з підприємством в цілому або з його ключовими підрозділами;

– недостатня державна фінансова та правова підтримка розробників та виробників авіаційної продукції.

Висновки. Ресурсний і фінансовий потенціал підприємства являє собою основу діяльності підприємства. Адаже ресурси безпосередньо створюють умови для функціонування підприємства, а їх наявність та функціонування стає можливим завдяки наявності фінансового потенціалу.

У рамках діагностики фінансового потенціалу необхідно систематично проводити аналіз не лише фінансового стану і фінансової безпеки підприємства, а й враховувати приховані можливості, а також фактори, що можуть за певних обставин вплинути на погіршення ситуації на підприємстві. Методики розрахунку мають охоплювати всі основні процеси, що протікають у різних функціональних областях підприємства. У результаті забезпечується системний підхід, що дозволить виявити всі сильні і слабкі сторони, а також створити на цій основі комплексний план перспективного розвитку.

Література.

1. **Богацька Н.** Ресурсний потенціал підприємства: сутність та стратегія використання URL : http://rusnauka.com/4_SND_2012/Economics/10_98032.doc.htm.

2. **Гудзь О.Є.** Фінансові ресурси сільськогосподарських підприємств : монографія. К. : ННЦ ІАЕ, 2007. 578 с.

3. Економічна енциклопедія: У трьох томах. Т.3 / Редкол. **С.В. Мочерний** (відп. ред.) та ін. К. : Видавничий центр «Академія», 2002. 952 с.

4. **Куліш Г.П., Чепка В.В.** Фінансовий потенціал підприємства та його роль в умовах нестабільності економіки. *Статистика України*. 2017. № 1. С. 29-35.

5. **Малій О.Г.** Фінансові ресурси підприємств: джерела формування та ефективність використання. *Вісник ХНТУСГ: Економічні науки*. Харків : ХНТУСГ, 2013. Вип. 137. С. 308-311.

6. **Малій О.Г.** Фінансові ресурси підприємств та джерела їх формування: теоретичні аспекти. *Актуальні проблеми інноваційної економіки*, 2016. № 2. С. 71-74.

7. **Партич Г.О., Задерезька Р.І., Граціян О.В.** Формування фінансового потенціалу підприємства. *Ефективна економіка*, 2016. № 1. URL : <https://doi.org/10.32702/2307-2105.2019.10>

8. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Стратегії розвитку вітчизняної авіаційної промисловості на період до 2020 року» від 27.12.2008 р. № 1656. URL : <https://www.kmu.gov.ua/ua/pras/deyaki-pitannya-vitchiznyanogo-aviabuduvannya>

9. **Саух І.** Фінансовий потенціал підприємства як об'єкт стратегічного аналізу. *Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*, 2017. С. 132-141.

10. **Стецюк П.А.** Стратегія і тактика управління фінансовими ресурсами сільськогосподарських підприємств: монографія. К.: ННЦ ІАЕ, 2009. 370 с.

11. **Babenko V., Perevozova I., Mandych O., Kvyatko T., Maliy O., Mykolenko I.** (2019). World informatization in condition of international globalization: Factors of influence. *Global Journal of Environmental of Science and Management*. pp. 172-179.

References.

1. **Bohats'ka N.** Resursnyy potentsial pidpryyemstva: сутnist' ta stratehiya vykorystannya [Resource potential of the enterprise: essence and strategy of using]. (n.d.). *rusnauka.com* Retrieved from http://rusnauka.com/4_SND_2012/Economics/10_98032.doc.htm [in Ukrainian].

2. **Hudz' O.Ye.** (2007). *Finansovi resursy sil's'kohospodars'kykh pidpryyemstv* [Financial resources of agricultural enterprises]. Kyiv: NNTS IAE, p. 578 [in Ukrainian].

3. *Ekonomichna entsyklopediya* [The Economic Encyclopedia]. (Vols. 1-3). **S.V. Mochemyy** (Ed.). et al. Kyiv: Vydavnychy tsestr «Akademiya», 2002, Vol. 3, p. 952 [in Ukrainian].

4. **Kulish H.P., & Chepka V.V.** (2017). Finansovyy potentsial pidpryyemstva ta yoho rol' v umovakh nestabil'nosti ekonomiky [Financial potential of the enterprise and its role in conditions of economic instability]. *Statystyka Ukrayiny – Statistics of Ukraine*, No. 1, pp. 29-35 [in Ukrainian].

5. **Maliy O.G.** (2013). Finansovi resursy pidpryyemstv: dzherela formuvannya ta efektyvnist' vykorystannya [Enterprise financial resources: sources of formation and efficiency of use]. *Visnyk KHNTUSH: Ekonomichni nauky – Bulletin Kharkiv Petro Vasylenko National Technical University of Agriculture: Economic Sciences*. Kharkiv : KNTUA, issue 137, pp. 308-311 [in Ukrainian].

6. **Maliy O.G.** (2016). Finansovi resursy pidpryyemstv ta dzherela yikh formuvannya: teoretychni aspekty [Financial resources of enterprises and sources of their formation: theoretical aspects]. *Aktual'ni problemy innovatsiyoi ekonomiky – Actual problems of innovative economy*, No. 2, pp. 71-74 [in Ukrainian].

7. **Partyn H.O., Zaderets'ka R.I., & Hratsiyan O.V.** (2016). Formuvannya finansovoho potentsialu pidpryyemstva [Formation of financial potential of the enterprise]. *Efektivna ekonomika – Effective Economy*, No 1. Retrieved from <https://doi.org/10.32702/2307-2105.2019.10> [in Ukrainian].

8. Rozporyadzhennya Kabinetu Ministriv Ukrayiny «Pro skhvalennya Stratehiyi rozvytku vitchyznyanoi aviatsiyoi promyslovosti na period do 2020 roku» vid 27.12.2008 r. № 1656 [The Decree of the Cabinet of Ministers of Ukraine «On Approval of the Strategy for the Development of the National Aviation Industry for the Period up to 2020» No. 2756 of December 27, 2008]. (2008). *www.kmu.gov.ua*. Retrieved from <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/deyaki-pitannya-vitchiznyanogo-aviabuduvannya> [in Ukrainian].

9. **Saukh I.** (2017). Finansovyy potentsial pidpryemstva yak ob'ekt stratehichnoho analizu [Financial potential of an enterprise as an object of strategic analysis]. *Ekonomichnyy chasopys Skhidnoyevropeys'koho natsional'noho universytetu imeni Lesi Ukrayinky – Economic Journal of Lesya Ukrainka Eastern European National University*, pp. 132-141 [in Ukrainian].

10. **Stetsyuk P.A.** (2009). *Stratehiya i taktyka upravlinnya finansovymy resursamy sil's'kohospodars'kykh pidpryemstv* [Strategy and tactics of financial resources management of agricultural enterprises]. Kyiv: NNTS IAE, p. 370 [in Ukrainian].

11. **Babenko V., Perevozova I., Mandych O., Kvyatko T., Maliy O., Mykolenko I.** (2019). World informatization in condition of international globalization: Factors of influence. *Global Journal of Environmental of Science and Management*. pp. 172-179 [in English].

Анотація.

Малій О.Г. Оцінювання фінансового і ресурсного потенціалу за фінансовими показниками (на прикладі підприємства авіабудування).

Метою статті є аналіз сучасних методичних підходів щодо оцінювання ресурсного і фінансового потенціалу за фінансовими показниками та визначення рівня і якості його використання. Фінансовий і ресурсний потенціал являють собою найпотужніший потенціал для оперативного й стратегічного впливу на виробничо-господарську діяльність та економічний розвиток підприємства. Чим вищий їх рівень, тим більш конкурентоспроможним та інвестиційно привабливим є підприємство. Тому у сучасних умовах розвитку підприємств актуальним є питання методичного забезпечення оцінки фінансового потенціалу та визначення рівня і якості його використання. Встановлено, що фінансовий потенціал є більш ширшим поняттям і вкючає в себе не тільки фінансові ресурси та здатність до їх ефективного використання, а й врахування прихованих можливостей, а також факторів, що можуть за певних обставин вплинути на погіршення фінансового стану. Здійснено оцінювання ресурсного і фінансового потенціалу підприємства авіабудування за фінансовими показниками, а також його поточні та перспективні можливості. У рамках діагностики фінансового потенціалу запропоновано систематично проводити аналіз не лише фінансового стану і фінансової безпеки підприємства, а й враховувати приховані можливості, а також фактори, що можуть за певних обставин вплинути на погіршення ситуації на підприємстві. Методики розрахунку мають охоплювати всі основні процеси, що протікають у різних функціональних областях підприємства.

Ключові слова: ресурсний потенціал, фінансовий потенціал, фінансові ресурси, фінансові показники, методичне забезпечення оцінки фінансового та ресурсного потенціалу, підприємства авіабудування.

Аннотация.

Малій Е.Г. Оценка финансового и ресурсного потенциала по финансовым показателям (на примере авиастроения).

Целью статьи является анализ современных методических подходов к оценке ресурсного и финансового потенциала по финансовым показателям и определение уровня и

качества его использования. Финансовый и ресурсный потенциал представляют собой мощный потенциал для оперативного и стратегического влияния на производственно-хозяйственную деятельность и экономическое развитие предприятия. Чем выше их уровень, тем более конкурентоспособным и инвестиционно привлекательным является предприятие. Поэтому в современных условиях развития предприятий актуален вопрос методического обеспечения оценки финансового потенциала и определение уровня и качества его использования. Установлено, что финансовый потенциал более широким понятием и включает в себя не только финансовые ресурсы и способность к их эффективно использованию, но и учет скрытых возможностей, а также факторов, которые могут при определенных обстоятельствах повлиять на ухудшение финансового состояния. Осуществлено оценивание ресурсного и финансового потенциала предприятия авиастроения по финансовым показателям, а также его текущие и перспективные возможности. В рамках диагностики финансового потенциала предложено систематически проводить анализ не только финансового состояния и финансовой безопасности предприятия, но и учитывать скрытые возможности, а также факторы, которые могут при определенных обстоятельствах повлиять на ухудшение ситуации на предприятии. Методики расчета должны охватывать все основные процессы, протекающие в различных функциональных областях предприятия.

Ключевые слова: ресурсный потенциал, финансовый потенциал, финансовые ресурсы, финансовые показатели, методическое обеспечение оценки финансового и ресурсного потенциала, предприятия авиастроения.

Abstract.

Maliy O.G Evaluation of financial and resource potential by financial indicators (for example, aviation industry).

The purpose of the article is to analyze modern methodological approaches to assessing the resource and financial potential by financial indicators and to determine the level and quality of its use. Financial and resource potential represent the most powerful potential for operational and strategic impact on production and economic activity and economic development of the enterprise. The higher their level, the more competitive and attractive the company is. Therefore, in the current conditions of enterprise development, the issue of methodological support for the assessment of financial potential and determination of the level and quality of its use is urgent. It has been established that financial potential is a broader concept and includes not only financial resources and the ability to use them effectively, but also taking into account hidden opportunities, as well as factors that may in certain circumstances affect the deterioration of the financial situation. The resource and financial potential of the aviation construction company were evaluated by financial indicators, as well as its current and prospective capabilities. In the framework of diagnostics of financial potential, it is proposed to systematically analyze not only the financial condition and financial security of the enterprise, but also to take into account hidden opportunities, as well as factors that may, in certain circumstances, affect the deterioration of the enterprise. Calculation techniques should cover all major processes occurring in different functional areas of the enterprise.

Key words: resource potential, financial potential, financial resources, financial indicators, methodological support of estimation of financial and resource potential, aviation enterprises.